

Dejiny knižnej a duchovnej kultúry Slovenska

Prešov, 26. september 2018

Marcela DOMENOVÁ

Štátna vedecká knižnica (ŠVK) v Prešove usporiadala k 200. výročiu zriadenia Gréckokatolíckeho biskupstva (eparchie) v Prešove (1818) a 10. výročiu zriadenia Gréckokatolíckeho arcibiskupstva v Prešove (2008) 26. septembra 2018 vedeckú konferenciu s medzinárodnou účasťou pod názvom *Dejiny knižnej a duchovnej kultúry Slovenska*.

Program rokovania bol rozdelený do štyroch tematických blokov. V prvom a druhom bol priestor daný prezentovaniu aktuálneho historického výskumu dejín pôsobenia Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku od novoveku po súčasnosť a v exkurze aj výskumu cirkevných pomerov gréckokatolíckej a pravoslávnej cirkvi v cudzine. V programe za Inštitút histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity (IH FF PU) v Prešove vystúpila Mgr. Annamária Kónyová, PhD., ktorá sa dlhodobo venuje výskumu reformácie. Prezentovala tému pod názvom *Ortodoxní, uniáti, gréckokatolíci a reformovaná cirkev na východnom Slovensku v 17. storočí*. Mgr. et Mgr. Luciána Hoptová, PhD., vystúpila s témou *Postavenie gréckokatolíckej cirkvi v Bielorusku v 20. storočí* a doktorand Mgr. Erik Ondria predstavil problematiku *Konfesionálne zloženie a vývoj cyperského obyvateľstva v 20. storočí*.

Etnografka Dr. Monika Bodnár, Ph.D., z Herman Ottó Múzeum v Miskolci sa zamerala na problematiku *Gréckokatolícka cirkev v bývalej Turnianskej župe*. Zhodnotila aj stav vo vybraných lokalitách ako Hačava, Chorváty a Tornabarakony. Doc. Ihor Lichtej, CSc., z Katedry starovekých a stredovekých dejín Fakulty histórie a medzinárodných vzťahov Užhorodskej národnej univerzity v Užhorode sa v referáte *Зв'язки апостольського адміністратора Пряшівської греко-католицької єпархії Діонізія Няряді з духовенством та культурно-освітніми установами Підкарпатської Русі (1922 – 1927)* zameral na kontakty vtedajšieho cirkevného hodnostára, apoštolského administrátora prešovskej gréckokatolíckej eparchie Dionýza Nyáradiho s duchovenstvom a s kultúrno-vzdelávacími inštitúciami na území Podkarpatskej Rusi. Poukázal na význam periodík Dušpastyr a Blahovistnyk.

doc. Ihor Lichtej, CSc.

Osobitne je možné uviesť, že problematike gréckokatolíckej cirkvi v kontexte emigrácie alebo jej vzťahu k židovskej otázke a holokaustu sa venovali dvaja referujúci, a to archi-vár Mgr. Peter Jambor z Gréckokatolíckeho arcibiskupstva v Prešove v príspevku *Otázka americkej emigrácie gréckokatolíckeho obyvateľstva Šarišského archidiakonátu v období biskupa Jána Vályiho (1883 – 1911) s dôrazom na záver 19. storočia*. Autor vychádzal z analýzy primárnej pramennej bázy, ktorú práve spracováva. Mgr. Gabriel Székely, PhD., z Inštitútu politológie FF PU v Prešove prezentoval tému *Gréckokatolícka cirkev a Židia v Slovenskej republike (1939 – 1945): o problematických otázkach záchrany Židov počas holokaustu*, pričom nadviazal na výskum cirkevného historika Petra Borzu či Evy Fogelmanovej a vychádzal aj zo svojej dizertačnej práce. V príspevku poukázal na základné determinanty a východiská aktívnej pomoci Židom, ako aj jednotlivé formy záchrany Židov zo strany hierarchov gréckokatolíckej cirkvi.

Tretí blok rokovania bol venovaný predstaveniu pramennej bázy k výskumu cirkvi, duchovnej a knižnej kultúry cez jednotlivé písomné pramene ako napríklad cyrilské rukopisy, schematizmy, vizitácie, ale aj tlače, medzi ktoré patria relevantné kalendáre či modlitebné knihy. Tu možno uviesť zaujímavý referát historika doc.

Účastníci počas diskusie

Účastníci podujatia

Mgr. Jána Adama, PhD., z Inštitútu histórie FF PU v Prešove *Mušabucčerkotki: obrázok z knižnej a duchovnej kultúry keresturských gréckokatolíkov* spojený aj s jazykovedným exkurzom alebo analytický príspevok *Farnosť Kamienska vo svetle kanonickej vizitácie z roku 1880* od doktorandky Mgr. Márie Bjalončíkovej. Mgr. Lívia Kurucová, PhD., a Mgr. Katarína Pekařová, PhD., z Univerzitnej knižnice (UK) v Bratislave sa venovali predstaveniu kalendárov určených gréckokatolíckym veriacim, ktoré sa evidujú v Bibliografii slovenských a inorečových kalendárov za roky 1701 – 1965. Závbery zhrnuli v referáte pod názvom *Kalendáre pre gréckokatolícke obyvateľstvo v kultúrnych a duchovných dejinách Slovenska*. Na ich vystúpenie nadviazala Mgr. Lucia Němcová, PhD., z ŠVK v Prešove a predstavila po obsahovej, provenienčnej i grafickej stránke zachované *Modlitebné knihy v historickom fonde Štátnej vedeckej knižnice v Prešove*. V kontexte mapovania, evidovania, spracovávanía a sprístupňovania pamiatok kultúrneho dedičstva – v zmysle cirkevných knižníc možno spomenúť referát z praxe, a to od Mgr. Janky Cabadaovej zo Slovenskej národnej knižnice v Martine (SNK) pod názvom *Pasportizácia starých tlačí Gréckokatolíckej cirkvi*, v ktorom poukázala nielen na stav v minulosti, ale aj na skutkový stav a iniciatívy zo strany SNK.

Posledný blok referátov sa obsahovo zamerail na predstavenie zaujímavých či unikátnych jednotlivín, diel osobností alebo samotné osobnosti v kontexte nastolenej problematiky. Tu možno spomenúť referát knihovníka ThLic. Michala Glevaňáka z UK v Prešove, ktorý analyzoval prácu *Limónár (Лимонаръ) – Duchovná lúka alebo Sinajský paterik a jeho prvé slovanské vydanie v knižnom fonde „Bibliothecae Kovancsiano-Dioecesane“ v Prešove*. Za ŠVK v Prešove zaznel aj referát Mgr. Gabriely Oľšavskej, ktorý vznikol v spolupráci s Mgr. Marcelou Domenovou, PhD., a to o unikátnom zachovanom katalógu kníh z pozostalosti biskupa G. Tarkoviča pod názvom *„Cathalogus Librorum“ Gregora Tarkoviča z roku 1841*. M. Domenová (IH FF PU) sa v osobitnom príspevku venovala aj predstaveniu *Diela Alexandra Duchnoviča – sonda k zachovaným rukopisným a knižným pamiatkam*. Išlo o diela, ktoré sa zachovali v historických knižniciach mesta Prešov. Z Inštitútu slovakistiky a mediálnych štúdií FF PU v Prešove zaznel o. i. referát od doc. PhDr. Marty Germuškovej, CSc., *Jozef Tóth – významná literárna a duchovná osobnosť* a od PaedDr. Martiny Petrikovej, PhD., príspevok pod názvom *Slovenskí veršovci I. Bohuslava Tablica v kontexte literatúry pre deti*.

Každý blok referátov bol ukončený podnetnou a konštruktívnou diskusiou. Referáty, ktoré zazneli na prezentovanej vedeckej konferencii, budú zaradené do jedného z recenzovaných zborníkov, ktoré plánuje vydať ŠVK v Prešove v roku 2019.